

اثربخشی برنامه‌های اولیاء و مربیان بر یادگیری مداوم دانش آموزان

مصطفی قربان زاده مقدم ۱ و مرتضی قربان زاده مقدم ۲

۱ کارشناسی تربیت بدنی، دبیر آموزش و پرورش شهرستان رشتنوار، ایران

۲ کارشناسی کودکان استثنائی، دبیر آموزش و پرورش مشهد، ایران

Ghorbanzadeh@gmail.com

چکیده

یکی از مهم ترین اهداف مشارکت اولیاء و مربیان، ایجاد هماهنگی و وحدت رویه ی تربیتی در، خانواده و آموزشگاه می باشد. این هدف اساسی تنها با برقراری ارتباط بیشتر و گفتگوی مستمر بین والدین و مربیان و اعمال نظر طرفین محقق می گردد. باید راهبردهایی را یافت که بتوان خانواده ها را در امر آموزش فرزندان خود مشارکت داد. شکل گیری انجمن های اولیا و مربیان در ایران را می توان به عنوان یکی از الگوهای راهبردی به منظور مشارکت مردم در عرصه تعلیم و تربیت قلمداد کرد. علی رغم کاستی ها و مشکلات موجود در انجام وظایف انجمن، اغلب دست اندر کاران و صاحب نظران تعلیم و تربیت این اعتقاد را دارند که انجمن، با لقوه از توانمندی های زیادی برخوردار بوده و بهترین راه مشارکت اولیا با آموزش و پرورش می باشد. این تحقیق به روش توصیفی انجام شد. نتایج نشان داد وجود انجمن اولیاء و مربیان در آموزش و پرورش یک ضرورت است و نظام تعلیم و تربیت باید برای شکوفایی برنامه های خود از انجمن اولیاء و مربیان به عنوان یک رکن اساسی استفاده نماید.

کلیدواژه‌ها: اولیاء و مربیان، دانش آموزان، یادگیری

مقدمه

زمینه های فراوانی برای مشارکت در تعلیم و تربیت کودکان، بین خانواده و موسسات آموزشی وجود دارد. در استمرار تربیت کودک در خانواده، آموزشگاه ها نیز باید تلاش کنند بر اساس یک رشته مفاهیم کلیدی که در بر دارنده مجموعه ای از مهارت ها و دیدگاه هاست، نیاز است شخص برای زندگی شخصی و اجتماعی آماده شود. این اقدام مورد حمایت و خواست خانواده هاست، آن ها با طیب خاطر فرزندان خود را برای یادگیری و توسعه فکری و شکوفایی توانایی ها و فراگیری مهارت ها به مدرسه گسیل می دهند و برای افزایش توان یادگیری فرزندان شان تقریباً از هیچ کوششی فرو گذار نمی کنند. این گستردگی، زمینه های فعالیت مشترک و همکاری اولیا و مربیان را اجتناب ناپذیر کرده است. از طرف دیگر، تداوم و پیچیدگی فرایند تعلیم و تربیت کودکان موجب شده که دو گروه دست اندر کار یعنی والدین و معلمان، مشارکت و همکاری بیشتری با یکدیگر داشته باشند. این هدف اساسی تنها با برقراری ارتباط بیشتر و گفتگوی مستمر بین والدین و مربیان و اعمال نظر طرفین محقق می گردد. آگاهی متقابل از انتظارات اولیا و مربیان در تعلیم و تربیت فرزندان و تلاش برای کسب دیدگاه مشترک در این خصوص، یکی از اهداف مهم مشارکت خانه و مدرسه در تعلیم و تربیت کودکان به شمار می رود. خانواده و آموزشگاه هر یک جریان ها و عملکردهای تربیتی ویژه ای را در محیط فراگیر هدایت می کنند اما در برخی موارد این تعالیم با یکدیگر سازگاری نداشته و حتی در تقابل با یکدیگر به نظر می رسند. در حالی که اگر نظام های تعلیمی هماهنگ نباشد، دانش آموز دچار سر در گمی شده و تاثیر آن کاهش می یابد و در نتیجه نمی توان انتظار داشت که تربیت موثری انجام پذیرد. اصول حاکم بر تعلیم و تربیت به انسجام بین نظام تربیتی خانه و آموزش های رسمی تاکید فراوانی دارد. در برخی از کشورهای جهان اشتراک نظر معلم و والدین حتی در انتخاب سن ورود به آموزشگاه و وضعیت درس دانش آموز، سال پایانی و یا نتیجه ی یک آزمون، تعیین کننده است. هر چقدر اهداف و آرمان های مصوب با فرهنگ عمومی هماهنگی داشته باشد، به همان میزان اطمینان بیشتری برای تحقق آن وجود دارد. به طوری که امروزه دستیابی به اهداف نظام آموزشی به میزان زیاد تحت تاثیر برنامه ریزی آموزشی متناسب و منظم در محورهای مختلف و در مرحله بعد به چگونگی همکاری اولیا و خانواده ها با مربیان و دست اندرکاران تعلیم و تربیت جامعه بر می گردد.

تاریخچه تشکیل انجمن اولیا و مربیان:

تحول علم روان شناسی در اواخر قرن نوزدهم و به خصوص یافته های مربوط به روان شناسی کودک در تشکیل انجمن های اولیا و مربیان موثر بود. زیرا در آن زمان روان شناسان تاکید داشتند که برای تربیت بهتر فرزندان توجه بیشتر به نقش تربیتی خانواده ضروری است. بر اساس مطالعات انجام شده تا اوایل قرن نوزدهم در جوامع مختلف برای کودکان از لحاظ اجتماعی ارزش چندانی قائل نمی شدند و در این دوران مواردی از قبیل نیازهای کودکان، تفاوت های فردی، نیازهای خاص و حقوق کودکان مسئله جدی و قابل توجهی تلقی نمی شد. تقریباً اندکی پس از نهضت مطالعه کودک، نهضت آموزش اولیا سراسر آمریکا و سپس اروپا را فرا گرفت، به طور کلی در سال ۱۸۹۰ نخستین تشکیلات آموزش اولیا توسط استانی ها در محلی به نام انجمن اولیا تحت عنوان اهمیت تغذیه با شیر مادر شروع شد و به این ترتیب فعالیت آموزش اولیا وارد مرحله جدیدی شد. ه چنین از دهه سوم قرن نوزدهم، انجمن اولیا و مربیان در مدرسه والدین اروپا در سال ۱۹۲۹ در شهر پاریس تاسیس شد. موفقیت مدرسه اولیای پاریس به گونه ای بود که در سال ۱۹۶۳ در حدود یک صد انجمن اروپایی و آمریکایی از آن مدرسه درخواست کردند تا اقدامات لازم را برای تشکیل فدراسیون بین المللی فراهم شود. این مدرسه نیز به منظور هماهنگ ساختن روش ها و محتوای آموزش متناسب با نیازهای جوامع مختلف، فدراسیون بین المللی مدارس اولیا و مربیان را در مرکز بین المللی تحقیقات و تعلیمات شهر سور فرانسه تاسیس نمود که هم اکنون جمهوری اسلامی ایران نیز به عنوان عضو با آن فدراسیون همکاری می نماید و به عنوان مقر آسیایی فدراسیون مذکور نیز انتخاب شده است. شکل گیری انجمن خانه و مدرسه در ایران را می توان به عنوان یکی از الگوهای راهبردی به منظور مشارکت مردم در عرصه تعلیم و تربیت قلمداد کرد در تاریخ نهم آبان ماه ۱۳۲۶ هجری قمری آیین نامه تشکیل انجمن های همکاری خانه و مدرسه از سوی شورای عالی فرهنگ به تصویب رسید بر اساس آیین نامه مذکور، انجمن همکاری خانه و مدرسه در هر آموزشگاه از طریق انتخاب شش تا هفت

نفر(برای دبستان) و هشت تا چهار ده نفر(برای دبیرستان) از اولیاء دانش آموزان به همراه دانش آموزان و رئیس آموزشگاه و نماینده معلمان برای مدت سه سال تشکیل می گردد و با تصویب این قانون انجمن های همکاری خانه و مدرسه فعالیت خود را در آموزشگاه ها آغاز کردند. پس از پیروزی شکوهمند انقلاب اسلامی، بر اساس لایحه قانونی مورخه ۵۸/۱۲/۱۸ که به تصویب شورای انقلاب جمهوری اسلامی ایران رسید مقرر گردید، دور جدید فعالیت این تشکیلات به نام انجمن اولیا و مربیان آغاز گردد. این که والدین از نظر قانونی می توانند از نحوه رفتار و چگونگی پیشرفت تحصیلی و تربیتی فرزند خود اطلاعات مورد نیاز را دریافت نمایند و حتی اقداماتی را در جهت استمرار فعالیت آموزشی و رفع نواقص احتمالی به انجام رسانند تا فرایند یادگیری آنان به طور کامل انجام گیرد بررسی های به عمل آمده در این خصوص توسط سازمان "یونسکو" منجر به ارائه توصیه ای به این مضمون گردیده که باید ساختارهایی در مدارس به وجود آید که با افزایش همکاری بین والدین و معلمان و فراگیران توسعه فرایند ارزشیابی و اجرای آن به نحو بهتری انجام گیرد. انتظارات جامعه از آموزش و پرورش به مراتب بیش از گذشته است اولیای دانش آموزان از مدرسه انتظار زیادی دارند و عملکرد آن را مورد سوال قرار می دهند. اگر توانایی آموزش و پرورش برای پاسخگویی به انتظارات والدین تضعیف شود از احترام خانواده ها نسبت به مدرسه کاسته خواهد شد انجمن های اولیاء و مربیان جایگاه ویژه ای در تعیین حدود واقعی انتظار مردم از آموزشگاه ها دارند و با ایجاد روابط مطلوب و همه جانبه بین کلیه معلمان و والدین وظایف شان را به آن ها خاطر نشان کرده و نتیجه عمل رفع معضلات آموزشی و تربیتی و ارتقاء سطح فعالیت آموزشگاه ها را در پی خواهد داشت.

اهداف انجمن اولیاء و مربیان:

- در انجمن اولیاء و مربیان به عنوان یک سازمان غیر دولتی نکاتی چند باید مورد توجه قرار گیرد:
- ۱- با توجه به ویژگی خاص انجمن اولیاء و مربیان داوطلب بودن اعضا از مواردی است که رعایت آن در کلیه انجمن های آموزشگاه ها ضروری است.
 - ۲- نظر به این که اعضای انجمن توسط اولیای دانش آموزان انتخاب می شوند بنابراین از جایگاه حقوقی ویژه ای به عنوان موکلین اولیاء برخوردارند لذا می بایست ضمن هماهنگی با سایر اولیاء و با در نظر گرفتن نقطه نظرات آنان در مورد تحقق وضعیت مطلوب تر در آموزشگاه ها تلاش نمایند.
 - ۳- انجمن اولیاء و مربیان از بدو تاسیس اصول و سیاست های کلی را به عنوان مبنای اهداف خود انتخاب نماید از قبیل:
 - تقویت شخصیت فردی و اجتماعی نوجوانان.
 - ایجاد حسن وظیفه شناسی در کودکان و نوجوانان.
 - تقویت اعتقادات مذهبی.
 - مساعد ساختن محیط خانواده برای رشد بهتر فرزندان.
 - توسعه امکانات آموزشی و تفریحی.
 - کمک به شکوفایی استعدادها و شایستگی های حرفه ای نوجوانان.
 - جذب امکانات و نیروهای مردمی جهت مشارکت همه جانبه آنان در پیشبرد اهداف آموزش و پرورش.
 - تقویت حس مسئولان، پدران مادران و مربیان در برابر مسائل آموزش و پرورش کودکان و نوجوانان و جوانان.
 - هماهنگ ساختن روش های تربیتی خانه و مدرسه و تقویت ارتباط اولیاء و مربیان.
 - بررسی زمینه های همکاری با موسسات ارگان ها و کارخانجات به منظور نیل به اهداف انجمن.
 - راه اندازی و تجهیز مراکز راهنمایی و مشاوره خانواده جهت مرتفع ساختن مشکلات شخصی خانواده ها و ارتقای توان آنان.
 - بهره مندی هر چه بیشتر از روحیه تعاون اولیای دانش آموزان و افراد خیر در جهت تهیه و تدارک امکانات آموزشی و پرورشی مدرسه نظیر کارگاه، آزمایشگاه، کتابخانه، نمازخانه، فضاهای ورزشی و توسعه ساختمان و حیاط مدرسه.
- عواملی که باعث عدم استقبال اولیاء از جلسات انجمن و مربیان شده است: مجموعه ای از عوامل باعث شده که برخی از اولیای دانش آموزان تمایلی به حضور و تلاش بیشتر در انجمن نداشته باشند این عوامل ناشی از روحیات و نگرش اولیا است نسبت به

شرایطی که در آموزشگاه برای حضور اولیا به وجود آمده است. تحقیقات به عمل آمده در این زمینه که توسط مرکز پژوهش های نهاد ریاست جمهوری انجام گرفته است نشان می دهد علت عدم استقبال اولیا از جلسات انجمن عبارت است: ۱- فقر فرهنگی ۲- بی توجهی به سرنوشت فرزندان ۳- گرفتاری های شغلی ۴- عدم شناخت نسبت به انجمن ۵- هم چنین عواملی هم چون ترس اولیا از درخواست وجه مالی ۶- ترس از برخورد خشن در مدرسه با اولیا ۷- تعداد زیاد فرزندان ۸- عدم اعتماد به مدرسه. معمولا مدیران مدارس به نقش اولیا توجه جدی ندارند، در صورتی که اعضای انجمن نماینده اولیا هستند و مدیران باید ارتباط تنگاتنگی با خانواده ها داشته باشند و تا زمانی که مردم احساس نکنند که نقش اساسی در امور مدرسه دارند. وارد عمل و مشارکت نخواهند شد. مشکل بعدی نگرش اولیا نسبت به نقش مدرسه به عنوان تنها متولی تعلیم و تربیت باعث شده، بعضی از خانواده ها تصور کنند که فقط مدرسه مسئول تعلیم و تربیت فرزندان شان است و همه مشکلات باید در آن جا حل شود. طرز تلقی مدیران نسبت به مردم و فعالیت مردم اهمیت زیادی دارد. ممکن است برخورد بعضی از مدیران با انجمن اولیاء و مربیان صرفا یک برخورد اداری و خشک باشد در حالی که برخورد خوب و مناسب یک مدیر با اولیای دانش آموزان یک وظیفه ملی و تربیتی و یک ضرورت احساس می شود. عواملی که باعث رشد و تقویت انجمن اولیاء و مربیان می شود:

۱- با تدوین مقرراتی تلاش شود از طریق انجمن اولیاء و مربیان سهمی از تربیت و حتی آموزش به خانواده ها منتقل شود انجام بسیاری از این مسئولیت ها که غالبا وظایفی که از نوع مشارکت اولیاء در تهیه و تدارک وسایل آموزشی و پرورشی یا کمک آموزشی و هم چنین جنبه های تکمیلی و یا جبرانی آموزش های مختلف یا غنی سازی اوقات فراغت دانش آموزان را که اهمیت زیادی دارد، به عهده گیرند.

۲- دامنه فعالیت ها و ارتباط انجمن اولیاء و مربیان گسترده شده و تعداد بیش تری از اولیاء نیز توسط انجمن سازماندهی شوند تا به این ترتیب امکان گسترش ارتباط انجمن با سایر نهادهای اجتماعی فراهم گردد و در نتیجه منابع فراوان انسانی نیز در اختیار آموزشگاه ها قرار گیرد.

۳- انجمن اولیا و مربیان این توانایی را دارد که با تشکیل جلسات، سخنرانی ها، کمیته های مختلف و نشر آثار تربیتی زمینه های لازم را برای تعامل اندیشه های صاحب نظران و متخصصان در محیط آموزشگاه فراهم نمایند.

۴- فن آوری های نوین این امکان را بوجود آورده تا رسانه ها در آن واحد در دورترین نقاط حضور داشته باشند. به طوری که در بسیاری از نقاط کشور عادت بر این است که وسیله ای چون رادیو از صبح روشن باشد و افراد نیز در حین کار به آن گوش دهند. ارسال پیام و جلب اندیشه های خانواده و مدارس و صاحب نظران به سوی مسائل تربیتی جامعه یکی از اهدافی است که وسایل ارتباط جمعی و انجمن اولیاء و مربیان به طور مشترک برای تحقق آن تلاش می کنند و در این خصوص رسانه ها ابزار مناسبی برای انجمن محسوب می گردند. انجمن می بایست به استفاده همه جانبه از وسایل ارتباط جمعی اقدام نماید و همگام با گسترش رسانه ها به عنوان کانالی مطمئن برای اولیاء در جهت بسط و توسعه ارتباط با آنان از این ابزار به خوبی استفاده نماید.

۵- اهمیت ارتباط با معلمان باعث شده یکی از اهداف انجمن اولیاء و مربیان "ایجاد تحکیم پیوندهای انسانی، عاطفی" اخلاقی و اجتماعی بین اولیای دانش آموزان و مربیان مدرسه برقرار شود و معلمان عامل عمده ای در آگاه ساختن اولیاء و حتی مدیران از وضع تحصیلی و تربیتی دانش آموزان به حساب می آیند و می توانند نیازهای آموزشی و برنامه تکمیلی مورد نیاز برای دانش آموزان را تعیین و بیان کنند. تدریس خوب معلمان و ارتباط مناسب آنان با والدین و اطلاع رسانی و اظهار نظر آنان برای بهبود برنامه ها، می تواند ساز و کار مؤثری در ایجاد و بهبود رابطه بین خانه و مدرسه باشد.

۶- تا وقتی که مدیران احساس می کنند که همه کارها باید به دست آن ها باشد مردم وارد میدان نخواهند شد. ما باید در عمل به مردم نشان دهیم که برای آن ها ارزش قائلیم.

۷- ایجاد هم سوئی بین حرکت و روش های تربیتی خانواده و مدرسه یکی از وظایف انجمن اولیاء و مربیان است که همکاری آن ها با والدین به گونه ای باشد که روش های تربیتی در خانه با روش ها و ارزش های تربیتی در مدرسه هم سوئی داشته باشد.

نتیجه گیری

شکل گیری انجمن خانه و مدرسه در ایران را می توان به عنوان یکی از الگوهای راهبردی به منظور مشارکت مردم در عرصه تعلیم و تربیت قلمداد کرد در تاریخ نهم آبان ماه ۱۳۲۶ هجری قمری آیین نامه تشکیل انجمن های همکاری خانه و مدرسه از سوی شورای عالی فرهنگ به تصویب رسید بر اساس آیین نامه مذکور، انجمن همکاری خانه و مدرسه در هر آموزشگاه از طریق انتخاب شش تا هفت نفر (برای دبستان) و هشت تا چهار ده نفر (برای دبیرستان) از اولیاء دانش آموزان به همراه دانش آموزان و رئیس آموزشگاه و نماینده معلمان برای مدت سه سال تشکیل می گردد و با تصویب این قانون انجمن های همکاری خانه و مدرسه فعالیت خود را در آموزشگاه ها آغاز کردند. پس از پیروزی شکوهمند انقلاب اسلامی، بر اساس لایحه قانونی مورخه ۵۸/۱۲/۱۸ که به تصویب شورای انقلاب جمهوری اسلامی ایران رسید مقرر گردید، دور جدید فعالیت این تشکیلات به نام انجمن اولیا و مربیان آغاز گردد. این که والدین از نظر قانونی می توانند از نحوه رفتار و چگونگی پیشرفت تحصیلی و تربیتی فرزند خود اطلاعات مورد نیاز را دریافت نمایند و حتی اقداماتی را در جهت استمرار فعالیت آموزشی و رفع نواقص احتمالی به انجام رسانند تا فرایند یادگیری آنان به طور کامل انجام گیرد بررسی های به عمل آمده در این خصوص توسط سازمان "یونسکو" منجر به ارائه توصیه ای به این مضمون گردیده که باید ساختارهایی در مدارس به وجود آید که با افزایش همکاری بین والدین و معلمان و فراگیران توسعه فرایند ارزشیابی و اجرای آن به نحو بهتری انجام گیرد. انتظارات جامعه از آموزش و پرورش به مراتب بیش از گذشته است اولیای دانش آموزان از مدرسه انتظار زیادی دارند و عملکرد آن را مورد سوال قرار می دهند. اگر توانایی آموزش و پرورش برای پاسخگویی به انتظارات والدین تضعیف شود از احترام خانواده ها نسبت به مدرسه کاسته خواهد شد انجمن های اولیاء و مربیان جایگاه ویژه ای در تعیین حدود واقعی انتظار مردم از آموزشگاه ها دارند و با ایجاد روابط مطلوب و همه جانبه بین کلیه معلمان و والدین وظایف شان را به آن ها خاطر نشان کرده و نتیجه عمل رفع معضلات آموزشی و تربیتی و ارتقاء سطح فعالیت آموزشگاه ها را در پی خواهد داشت.

علی رغم کاستی ها و مشکلات موجود در انجام وظایف انجمن، اغلب دست اندرکاران و صاحب نظران تعلیم و تربیت این اعتقاد را دارند که انجمن، بالقوه از توانمندی های زیادی برخوردار بوده و تنها راه مشارکت اولیاء با آموزش و پرورش می باشد. نتایج تحقیق مؤید آن است که ۷۴ درصد پاسخ دهندگان به این سوال که نقش انجمن اولیا و مربیان در مشارکت مردم در امر آموزش و پرورش چیست؟ معتقدند تقویت انجمن اولیاء و مربیان مناسب ترین راه مشارکت مردمی است. و به همین علت انجمن را باید پل ارتباط مردم با آموزش و پرورش تلقی کرد. انگیزه اولیاء برای مشارکت در امور مدرسه و گستردگی دامنه فعالیت انجمن اولیاء و مربیان از یک سو و اهمیت ارتباط با نهاد خانواده برای تسهیل در امر تعلیم و تربیت دانش آموزان از سوی دیگر، بقا و استمرار انجمن اولیاء و مربیان را اجتناب ناپذیر کرده است. با رفع کاستی های موجود و ایجاد شرایط مناسب می توانیم موفقیت بیشتر انجمن اولیاء و مربیان را تضمین نماییم.

منابع:

- ۱- انجمن و اولیاء و مربیان جمهوری اسلامی، آئین نامه انجمن و اولیاء و مربیان واحد های آموزشی؛ انتشارات انجمن و اولیاء و مربیان؛ تهران، شهریور ماه ۱۳۷۳.
- ۲- اولیچ، رابرت؛ مربیان بزرگ، ترجمه دکتر علی شریعتمداری، معاونت پژوهشی دانشگاه آزاد اسلامی واحد خورسگان، اصفهان، ۱۳۷۵.
- ۳- دونالد چاکر، آرتور و هاینز، ریچارد؛ مدارس برتر جهان، استانداردهای جدید آموزش و پرورش، ترجمه مرجان مرندی؛ دفتر همکاری های علمی وزارت آموزش و پرورش؛ چاپ اول؛ تهران ۱۳۷۶.
- ۴- زین الدینی، حمید؛ بررسی سیر تحول انجمن و اولیاء و مربیان ایران از سال ۱۳۲۶ ه.ش تا ۱۳۵۷؛ پایان نامه کارشناسی ارشد دانشگاه آزاد اسلامی واحد رودهن؛ ۱۳۷۹.
- ۵- صانعی، پرویز؛ جامعه شناسی ارزش ها، انتشارات گنج دانش؛ تهران ۱۳۷۲.

- ۶- کمری، فرانسیس آن و ویندهام دوگلاس ام؛ برنامه ریزی آموزشی مبتنی بر انگیزش، ترجمه عبدالحسین نفیسی، انتشارات پژوهشکده تعلیم و تربیت؛ تهران ۱۳۷۸.
- ۷- گزارش کنفرانس یونسکو؛ آموزش و پرورش در قرن ۲۱، ترجمه گروه مترجمان؛ انتشارات پژوهشکده تعلیم و تربیت؛ تک نگاشت ۲۷، تهران، بهمن ۱۳۷۸.
- ۸- مرکز پژوهش های نهاد ریاست جمهوری، بررسی مسائل و مشکلات انجمن اولیا و مربیان وزارت آموزش و پرورش، تهران ۱۳۷۱.
- ۹- مشارکت مردمی در آموزش و پرورش، انتشارات پژوهشکده ی تعلیم و تربیت، تهران ۱۳۸۰.
- ۱۰- وفادار، صداقت و جوانبخت اول، جعفر، انجمن اولیا و مربیان ساختار وظایف و مسولیت ها، انتشارات معاصر، تهران ۱۳۸۴.